

Posudek diplomové práce Marty Chudobové *Větosled v současné češtině*

Předložená diplomová práce se zabývá tématem, jemuž se v české a zejména slovenské lingvistice věnovala soustavnější pozornost pouze v 60. a 70. letech 20. století. O větosledných principech **současné** češtiny toho bylo explicitně řečeno poměrně málo (můžeme připomenout větosledné poznámky v Karlíkově monografii o souvětí z roku 1995 nebo texty k jednotlivým spojovacím prostředkům, například texty I. Kolářové o spojovacím výrazu *takže* apod.). Soustavné soudobé pojednání o větosledu češtiny, které by navíc využívalo nových možností rozsáhlých textových korpusů, chybí. V této perspektivě se práce Marty Chudobové jeví jako příspěvek vítaný a potřebný.

Autorka práce si jako cíl klade prozkoumat, zda je větosled utvářen na základě podobných principů jako slovosled ve větě jednoduché (výpovědi) a zda existují případy ustáleného, vázaného větosledu (tj. vedlejší věty vázané na antepozici nebo postpozici, event. interpozici). V úvodu práce je větosled definován jako pořadí vět v souvětí. Při klasifikaci souvětí autorka pracuje s tradičními dichotomiemi souvětí souřadné (o minimálně dvou větách hlavních) a podřadné (o právě jedné větě hlavní) a souvětí jednoduché (právě o dvou větách) a souvětí složitá (o více než dvou větách). Takové terminologické ujasnění v úvodu druhé kapitoly je velice vhodné, protože v teoretické části práce se ukazuje, že tyto typy souvětí označují různí jazykovědci různě.

Jádrem druhé kapitoly je chronologicky sestavený a podrobný přehled všech českých a slovenských prací, které se alespoň částečně vyjadřovaly k větosledným principům v češtině nebo slovenštině. Autorka na více než čtyřiceti stranách představuje práce od studie Josefa Beneše z roku 1940 po *Encyklopedický slovník češtiny z přelomu tisíciletí*. Vzhledem k tomu, že různí autoři a) používali různou terminologii pro jevy z oblasti souvětí, b) věnovali se větosledu v různé míře (pokud jde o míru pozornosti, kterou mu ve svých pracích věnovali, i pokud jde o to, do jaké hloubky se jím zabývali – tj. zda pojednávali jen o vybraném typu souvětí, nebo o větosledu obecně) a c) se zabývali větosledem s různými cíli (od puristických snah ve starších pracích po hledání větosledných principů v literatuře pozdější), je při čtení tohoto úseku velice obtížné udržet si přehled o tom, co kdo o čem přesně říká. Proto jako opravdu užitečné vnímám shrnutí hlavních poznatků o větosledu, které autorka přináší na str. 52–56. Druhou kapitolu uzavírá tabulka shrnující názory jednotlivých odborníků na to, jaké typy vedlejších vět jsou z hlediska větosledu volné, které se vážou na antepozici a které na postpozici. Tato tabulka je autorce východiskem pro stanovení hypotéz pro následující, empirickou kapitolu.

Druhá kapitola se věnuje empirickému výzkumu, který je založen na korpusu SYN2005. Autorka zkoumá větoslednou pozici vedlejších vět uvozených 25 vybranými spojovacími výrazy v jednoduchých podřadných souvětích, a to na náhodných 500 výskytech (pro spojku *aby* vzhledem k její polyfunkčnosti autorka analyzovala 1000 výskytů). Analýzy jednotlivých spojovacích výrazů jsou řazeny abecedně a na stranách 100–101 diplomantka výsledky zkoumání svého **vzorku** shrnuje ve čtyřech hlavních bodech. Ráda bych položila důraz na slovo **vzorku**, protože provedený výzkum se obtížně generalizuje pro celou populaci souvětí v současné (psané) češtině. Relevantních dokladů z 500 náhodných výskytů bylo obvykle poměrně málo (bylo by zajímavé uvádět, jaký byl celkový počet příslušných lemmat v korpusu). Nemůžeme vědět, zda se zkoumané věty budou stejně chovat ve složitých souvětích podřadných i souřadných, kdy se větosled řídí primárně funkcí dané vedlejší věty a kdy samotným spojovacím výrazem, zda lze přesněji určit vliv aktuálního členění, nejsme s to predikovat, zda větosled projevuje stejné tendence v psaných a mluvených projevech. Zdá se mi tedy,

že na výsledcích autorčina výzkumu si nemůžeme dovolit vystavět popis větosledu v současné češtině, protože existuje hodně parametrů, o jejichž potenciálním vlivu na větosled nevíme mnoho (viz některá dílčí zjištění o různém chování různých spojek temporálních, podmětných nebo podmínkových). Na druhou stranu výsledky autorčina zkoumání mnohdy odpovídají tvrzením z teoretické části a lze je brát jako hypotézy pro další, specifitější výzkum.

K práci mám tyto otázky:

1. Autorka na str. 9 vymezuje interpozici jako vložení věty vedlejší do věty hlavní. V souhrnné tabulce představující jednotlivá pojetí větosledu ani v empirické části autorka interpozici jako parametr nezavádí. Jak tedy hodnotí využitelnost tohoto pojmu pro popis českého větosledu?
2. Na str. 54 autorka určuje aktuální členění pro souvětí *Ani nám nezavolal, ani k nám nepřišel/Ani k nám nepřišel, ani nám nezavolal*. Zajímalo by mě, co je to podle autorky za typ souvětí a zda by mohla doplnit kontext, v němž by první věta byla východiskem a druhá jádrem sdělení.
3. Na str. 74 je chyba ve shodě autorského plurálu v podmětu s přísudkovým přičestím *zaznamenaly > zaznamenali*. Na str. 84 ve větě *U podmětných vět vztažných uvozených výrazem co, je situace poněkud jiná* přebývá čárka.

Diplomovou práci Martiny Chudobové hodnotím jako uspokojivou v nejlepší smyslu toho slova a doporučuji ji k obhajobě. Autorka v teoretické části vytvořila spolehlivý informační zdroj věnovaný vývoji popisu větosledu. V části empirické se diplomantce nepodařilo zcela dostát zadání diplomové práce, ale domnívám se, že úkol prozkoumat systematicky pravidla větosledné struktury v současné češtině je pro jednu diplomovou práci příliš náročný. Jako inspirativní východisko pro další, specifitější vymezené analýzy můžeme hodnotit jednak autorčino zjištění, že některé vedlejší věty uvozené určitými spojkovými výrazy tendují k vázanosti na antepozici, stejně jako hypotézu, že vedlejší věty obecně tíhnou k postpozici, která si jistě bude žádat dalšího ověření i vysvětlení.

Navrhované hodnocení: velmi dobře

V Praze dne 24. 1. 2011

Mgr. Eva Lehečková